

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE ȘTIINȚE SOCIALE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI UMANISTE
DOMENIUL SOCIOLOGIE**

TEZĂ DE DOCTORAT

- REZUMAT -

Absenteismul și abandonul în mediul școlar

Conducător științific:

Prof.univ. dr. habil. Maria CONSTANTINESCU

Doctorand:

IONESCU (DASCĂLU) Doina Alina

**CRAIOVA,
2021**

STRUCTURA TEZEI DE DOCTORAT

Introducere	4
Importanța și actualitatea temei	4
Scopul și obiectivele lucrării	7
Metodologia cercetării	9
Structura tezei de doctorat	11
Capitolul 1. Cadrul conceptual și teoriile explicative ale absenteismului și abandonului școlar	14
1.1. Devianța școlară sau eșecul idealului educațional	14
1.2. Absenteism și abandon școlar. O abordare conceptuală	24
1.3. Perspective sociologice de analiză a absenteismului și abandonului școlar	31
1.3.1. Absenteismul și abandonul școlar ca fenomene anomice: paradigma faptului social	31
1.3.2. Absenteismul și abandonul în optica paradigmei sistemice structural-funcționaliste	32
1.3.3. Etichetarea socială ca sursă a eșecului școlar. Paradigma interacționismului simbolic	36
1.4. Perspective psihologice de analiză a absenteismului și abandonului școlar	40
1.4.1. Personalitate și eșec școlar	40
1.4.2. Absenteismul și abandonul ca deficiențe ale adaptării la mediul școlar	43
Capitolul 2. Factori determinanți ai absenteismului și abandonului școlar	51
2.1. Niveluri de analiză a cauzelor eșecului școlar	51
2.2. Factori individuali determinanți ai absenteismului și abandonului școlar	54
2.2.1. Sexul	55
2.2.2. Factori biologici	61
2.2.3. Factori psihologici	64
2.3. Factori de mediu determinanți ai absenteismului și abandonului școlar	68
2.3.1. Factori familiali	68
2.3.2. Factori pedagogici	74
2.3.3. Factori socioeconomici	76

Capitolul 3. Dimensiuni și tendințe europene, naționale și județene ale fenomenelor de absentism și abandon în școală	79
3.1. Politici europene și naționale pentru prevenirea părăsirii timpurii a școlii	79
3.2. Caracteristici ale absentismului și abandonului școlar în țările europene	93
2.3. Caracteristici ale absentismului și abandonului școlar în România	102
3.4. Caracteristici ale absentismului și abandonului școlar la nivelul județului Dolj	112
Capitolul 4. Cercetarea fenomenelor de absentism și abandon școlar la nivelul județului Dolj	123
4.1. Cercetări de teren anterioare privind factorii determinanți ai eșecului școlar în județul Dolj	123
4.2. Repere metodologice	143
4.2.1. Scopul și obiectivele cercetării	143
4.2.2. Ipotezele cercetării	144
4.2.3. Metode, tehnici și instrumente utilizate	144
4.2.4. Prezentarea indicatorilor	147
4.2.5. Populația investigată	149
4.2.6. Procedura de colectare și prelucrare a datelor	156
4.2.7. Limitele cercetării	156
4.3. Reprezentarea grafică și interpretarea rezultatelor	157
4.3.1. Prezentarea rezultatelor cercetării cantitative. Abordarea multifactorială a fenomenelor de absentism și abandon școlar la nivelul județului Dolj	157
4.3.1.1. Dimensiuni psiho-individuale ale refuzului școlii	157
4.3.1.2. Mediul familial și contextul social: predictorii ai (in)succesului școlar	195
4.3.1.3. Cauze școlare și strategii pedagogice de prevenire a eșecului școlar	214
4.3.2. Prezentarea rezultatelor cercetării calitative. Politici și strategii manageriale adoptate la nivelul unităților școlare din județul Dolj	240
Concluzii, reflecții și recomandări	253

Bibliografie

Anexe

Cuvinte cheie: absenteism școlar, abandon școlar, eșec școlar, succes școlar, politici educaționale, sociologia educației.

Rezumat

1. Importanța și actualitatea temei

În 2010, Uniunea Europeană își asuma, prin Strategia Europa 2020, reducerea ratei de părăsire timpurie a școlii la mai puțin de 10% până în 2020. În 2011, la un an după adoptarea actului normativ, Consiliul Uniunii Europene a formulat un set de recomandări privind politicile de reducere a abandonului școlar timpuriu, concentrându-se pe prevenție, intervenție și compensare. Recomandarea venea în completarea Strategiei Europa 2020, prezentând măsurile de politică socială și educațională ce urmau a fi implementate de statele membre în vederea atingerii obiectivului asumat până în 2020. Documentul propunea un ghid destinat statelor membre în vederea reducerii ratei de părăsire timpurie a școlii, în acord cu obiectivele Strategiei. În acest sens, prima recomandare avea în vedere identificarea factorilor care conduc la părăsirea timpurie a școlii, precum și monitorizarea formelor de manifestare a fenomenului la nivel național, regional, județean și local, pentru acumularea unui volum suficient de date despre condiționalitățile și factorii determinanți din fiecare comunitate în parte. Prin urmare, primul pas ar fi constat în monitorizarea fenomenului și analiza empirică a factorilor determinanți, pentru a facilita implementarea unor politici "bazate pe dovezi" (evidence based).

A doua etapă, care ar fi urmat să se realizeze până la sfârșitul anului 2012, urmărea adoptarea la nivelul fiecărui stat a unei strategii de reducere a ratei de părăsire timpurie a școlii în conformitate cu obiectivul asumat de Strategie până în 2020. Strategiile naționale ar fi urmat să fie elaborate în acord cu realitățile naționale din fiecare stat, în baza cercetărilor realizate în perioada 2010-2011, și ar fi trebuit, potrivit recomandărilor, să includă măsuri punctuale și indicatori specifici pentru prevenția și ameliorarea fenomenului, dar și măsuri compensatorii, în sensul reintegrării sociale, respectiv inserției profesionale (după caz) a tinerilor care au părăsit deja școala. În România, o astfel de strategie a fost adoptată abia în anul 2014 și a vizat perioada 2015-2020. Obiectivul acesteia era reducerea ratei de părăsire timpurie a școlii sub valoarea de 11,3% la nivel național până în 2020.

Momentul elaborării lucrării de față constituie un bun prilej de reevaluare și verificare a obiectivelor enunțate anterior, asumate de Uniunea Europeană și de România în urmă cu 10, respectiv 5 ani. Astfel că, la nivelul României, rata părăsirii timpurii a școlii atingea în anul 2020 valoarea de 15,6%, cu 4,3 puncte procentuale peste dezideratul de 11,3%. Prin urmare, se ridică în mod legitim problema: ce nu a mers bine? Planificarea strategică ori implementarea acesteia? La nivelul Uniunii Europene, rata de părăsire timpurie a școlii a atins valoarea de 9,9%, dezideratul fiind de mai puțin de 10%. Diferența dintre valoarea reală și cea ideală este atât de strânsă (0,1%) încât mai degrabă afectiv decidem dacă obiectivul a fost sau nu atins.

Un prim argument pentru abordarea temei cercetării de față – absenteismul și abandonul școlar în județul Dolj – are în vedere eșecul sau, într-un registru eufemistic, succesul parțial al strategiilor de prevenție și diminuare a acestor fenomene, așa cum au fost ele asumate la nivel național și european. De altfel, în timp ce unele state europene au înregistrat succese remarcabile, în cazul României ritmul descendent al indicatorilor aferenți eșecului școlar, deși existent, prezintă o evoluție deosebit de lentă, cu multe fluctuații de la an la an, constatare care ne conduce la ideea că este necesar un nou mod de abordare a acestor fenomene. În lucrarea de față, pornim de la **ipoteza generală**, de rang înalt, că neatingerea obiectivului asumat *de Strategia privind părăsirea timpurii a școlii în România (2015-2020)* are la bază două cauze: 1) lipsa unor date complete privind resorturile și formele de manifestare a fenomenelor de abandon și absenteism la nivel de comunitate (înțelegerea formelor particulare de manifestare a fenomenelor) și 2) lipsa unor direcții de intervenție clare, în raport cu datele și constatările desprinse din studiile empirice (intervenția la nivel micro, în raport cu specificul fiecărui caz de abandon și profilul social al fiecărei familii și comunități în parte).

Un al doilea argument cu privire la necesitatea demersului investigativ pornește de la penuria de date privind fenomenele de absenteism și abandon la nivelul județului Dolj. Desigur, începând cu anul 2006, au fost realizate cercetări succesive, longitudinale ale acestor fenomene la nivel județean în cadrul Centrului Județean de Resurse și Asistență Educațională Dolj. Aceste studii, ale căror rezultate vor fi analizate comparativ în lucrare, oferă informații satisfăcătoare despre dinamica numărului de cazuri de absenteism și abandon din județ, distribuția pe medii de rezidență, niveluri de învățământ, sexe etc. Deși oferă o radiografie validă și totodată fidelă a situației, scopul acestor cercetări a fost mai degrabă acela de a inventaria proporția fenomenelor (scop descriptiv), fără a oferi o

imagine amănunțită asupra factorilor favorizanți, determinanți și a chestiunilor ce țin de fenomenologia eșecului școlar (scop explicativ, comprehensiv). Pe lângă studiile amintite, o altă teză de doctorat care a tratat chestiunea absenteismului și abandonului școlar la nivel județean a fost elaborată de dr. Liviu Țiculescu în anul 2010. Utilă la acel moment, actualitatea datelor prezentate în lucrarea amintită au fost depășite de dinamica realităților județene din ultimul deceniu în ceea ce privește fenomenul educațional. Vom păstra o parte dintre concluziile lucrării citate ca așteptări plauzibile pentru studiul pe care îl vom întreprinde. De asemenea, în cercetarea doctorală amintită, chestionarul sociologic a fost administrat unui număr relativ redus de subiecți (150) din clasele IX-XII ale Grupului Școlar „Matei Basarab”. Prin urmare, nu era posibilă extrapolarea, nici măcar tendențială, a rezultatelor anchetei întreprinse la acea dată și, cu atât mai puțin, extrapolarea lor pentru realitățile actuale.

Nu trebuie pierdut din vedere faptul că, prin multiplele sale consecințe, eșecul școlar reprezintă un subiect de cercetare mereu actual. Bunăstarea unei societăți depinde de calitatea resursei umane, de investiția pe termen lung în capitalul uman al respectivei societăți. Statul maximal nu va reuși niciodată să asigure bunăstare acolo unde resursa umană nu performează, iar istoria ultimelor decenii și rezultatele cercetărilor recente sunt consonante cu afirmația de mai sus (a se vedea ponderea factorilor legați de educație în calcularea indicelui dezvoltării umane – I.D.U.). Nivelul înalt de educație al unei populații corelează pozitiv cu bunăstarea socială, cu calitatea vieții și cu prosperitatea economică.

Niciodată nu putem afirma că au fost investigate toate fațetele eșecului școlar, că am ajuns la un punct terminus al acestui obiect de cercetare. Toate subsistemele sistemului social, inclusiv sistemul de învățământ, se definesc prin caracterul lor fluctuant, prin echilibrul fragil dintre schimbare și stabilitate, iar cunoașterea științifică nu va putea niciodată să surprindă în integralitate această dinamică. De pildă, lucrarea de față reprezintă cu siguranță una dintre primele teze de doctorat publicate în România care analizează chestiunea absenteismului și abandonului școlar prin raportare la influența pandemiei de Covid-19 și a implementării școlii online. În urmă cu un an și jumătate, planul de cercetare pe care îl întocmisem a cunoscut modificări majore, în condițiile transformărilor uriașe, fără precedent, pe care le cunoștea însuși obiectul cercetării. A fost astfel necesară reconsiderarea fundamentului teoretic al tezei, prin documentarea și radiografierea rapidă a efectelor pandemiei de Covid-19 asupra fenomenului educațional, dar și reconfigurarea instrumentelor de cercetare, care trebuiau să măsoare și variabile legate de noua realitate.

Prin urmare, tema absenteismului și abandonului școlar, ca și majoritatea temelor abordate de doctoranzii Școlii Doctorale de Sociologie de la Craiova (migrația externă și internă, calitatea vieții grupurilor vulnerabile, depopularea mediului rural, temele legate de dezvoltarea socială etc.) constituie arii de cercetare dinamice, impredictibile, despre care nu putem afirma niciodată că s-a spus tot.

2. Scopul și obiectivele lucrării

Scopul tezei de doctorat este substituit funcțiilor sociologiei ca știință:

1. *Funcția cognitivă*: pe baza datelor și informațiilor relevante, puse la dispoziție de literatura de specialitate și institutele de statistică, dar și prin cele obținute prin propria cercetare de teren, vom contribui la cunoașterea științifică a fenomenelor de absenteism și abandon școlar.
2. *Funcția sintetizatoare*: va fi pusă în evidență în prima parte a lucrării, prin efectuarea unor sinteze teoretice care să reflecte stadiul actual de cunoaștere a fenomenelor de absenteism și abandon școlar.
3. *Funcția previzională*: fenomenele de absenteism și abandon școlar vor fi analizate în dinamică, prin prisma metodei longitudinale, astfel încât regularitățile identificate să permită întemeierea științifică a unor prognoze.
4. *Funcția metodologică*: datele vor fi colectate, filtrate, prelucrate și interpretate în acord cu normele metodologice impuse de investigația sociologică. Vom acorda o atenție prioritară chestiunilor metodologice atât în analiza secundară a datelor cu care vom opera în primele trei capitole, cât și aparatului metodologic utilizat în propria cercetare de teren (a se vedea capitolul 4.2. *Repere metodologice*)
5. *Funcția terapeutică*: datele colectate și constatările desprinse în urma cercetării de teren ne vor ajuta la identificarea punctelor prioritare de intervenție pentru reducerea fenomenelor de absenteism și abandon școlar.
6. *Funcția de control social*: identificarea priorităților va servi la formularea unor politici educaționale eficiente, elaborate în acord cu realitățile de pe teren.

Prin urmare, **scopul lucrării de față este atât unul teoretic** (primele 4 funcții), **cât și unul practice-aplicativ** (ultimele două funcții), răspunând întrutotul exigențelor abordării sociologice.

Obiectivul general al tezei de doctorat îl reprezintă înțelegerea fenomenelor de absenteism și abandon școlar la nivelul Dolj, prin analiza secundară a datelor disponibile

până în prezent și prin îmbogățirea cunoașterii științifice a acestor fenomene prin propria cercetare de teren.

Obiectivele specifice ale lucrării pot fi sintetizate după cum urmează:

1. Delimitarea perimetrului semantic aferent eșecului școlar, în vederea individualizării obiectului de studiu și pentru filtrarea modelelor teoretice și datelor statistice relevante în raport cu scopul cercetării.
2. Identificarea factorilor determinanți - individuali și de mediu – ai absenteismului și abandonului școlar prin prezentarea concluziilor studiilor realizate la nivel internațional și național.
3. Analiza politicilor de prevenire a eșecului școlar gândite și elaborate la nivel european și național, cu accent cu măsurile implementate în perioada școlii online.
4. Evidențierea, pe baza datelor statistice, a dimensiunilor și tendințelor fenomenelor de absenteism și abandon școlar la nivel european și național și la nivelul județului Dolj.
5. Realizarea unei cercetări de teren în vederea analizei fenomenelor de absenteism și abandon la nivelul unităților școlare din județul Dolj, atât din mediul urban, cât și din mediul rural.

În ceea ce privește **paradigma sociologică dominantă**, am recurs la redactarea lucrării în acord cu principiile abordării neopozitivistice, singura care permite eliminarea speculațiilor arbitrare și formularea unor concluzii care rezultă din date sau care sunt cel puțin susținute de acestea. Cum neopozitivismul are la bază abordarea cantitativă, vom recurge la date statistice și rezultate ale unor cercetări de teren ori de câte ori acestea vor fi disponibile. De asemenea, în investigarea stadiului actual de cunoaștere a temei, ne-am oprit cu prioritate asupra studiilor cantitative, corelaționale, concordante cu specificul cunoașterii neopozitivistice. Am specificat “paradigma dominantă a lucrării” deoarece obiectul de studiu va fi abordat din multiple perspective. De altfel, în primele două capitole vom trece în revistă modalitățile în care reprezentanții tuturor marilor școli de gândire sociologică au reflectat asupra eșecului școlar: funcționaliștii, interacționiștii, constructiviștii etc. și-au pus puternic amprenta asupra investigării eșecului școlar, iar aceste preocupări nu pot fi ignorate, în ciuda poziției neopozitvistice pe care ne-am asumat-o. În același timp, am considerat necesar ca cercetarea de teren să includă și o parte calitativă, în acord cu abordările interpretative, anume realizarea unor interviuri sociologice cu managerii de unități școlare din județ. Prin urmare, convergența

paradigmelor sociologice merge mână în mână cu convergența metodelor și tehnicilor, în acord cu complexitatea obiectului de studiu, pentru a obține o imagine corectă, integralistă a acesteia.

3. Metodologia cercetării

În vederea atingerii obiectivelor asumate, au fost utilizate numeroase metode și tehnici specifice cunoașterii sociologice. Capitolele aferente părții teoretice s-au bazat pe analiza documentelor sociale, prin “documente sociale” înțelegând cărți de specialitate, articole științifice, strategii și recomandări naționale și internaționale, legislație primară și secundară, studii anterioare privitoare la fenomenele studiate etc. Ca surse de informare sociologică am utilizat ori de câte ori a fost necesar bazele de date internaționale, via Google Scholar, care oferă acces instantaneu la cele mai recente cercetări din domeniu. Originalitatea temersului teoretic rezultă din maniera proprie de filtrare și ordonare a informațiilor colectate, dar și din corelarea și analiza comparativă a acestora. De altfel, metoda comparativă, metoda tipologică și metoda comprehensivă, ca instrumente fundamentale ale cunoașterii și analizei sociologice, reprezintă o prezență constantă în toate capitolele tezei de doctorat. Sintezele teoretice efectuate, care iau în analiză cele mai recente studii din domeniu, reprezintă în sine una dintre contribuțiile originale ale lucrării de față. În plus, pornind de la principiul metodologic al unității dintre teoretic și empiric, cercetarea literaturii de specialitate prin prisma metodelor și tehnicilor amintite reprezenta un demers absolut necesar din cel puțin două puncte de vedere. Mai întâi, un asemenea demers este esențial în surprinderea stadiului actual de cunoaștere în ceea ce privește fenomenele de absentism și abandon școlar. A demara un proiect de cercetare sociologică, fără a studia temeinic rezultatele cercetărilor anterioare, conduce inevitabil către identificarea unor inferențe care deja se cunosc ori care se dovedesc nevalide din punct de vedere epistemic, prin faptul că nu iau în calcul toate variabilele ce intervin în fenomenul sau procesul social studiat.

O altă metodă de investigație utilizată constant în toate capitolele lucrării este analiza statistică sistemică. Datele statistice au fost prezentate și analizate în raport cu perspectiva integralismului sociologic, pornind de la cadrul cel mai general de analiză (nivelul internațional), coborând treptat către cadrul particular relevant pentru tematica de cercetare (județul Dolj). Au fost valorificate toate sursele de date statistice disponibile, cele mai frecvent citate surse de date fiind Eurostat, Institutul Național de Statistică (I.N.S.S.E., mai ales rapoartele periodice, comunicatele de presă și platforma I.N.S.S. Tempo Online).

În toate situațiile au fost utilizate cele mai recente date statistice disponibile la momentul redactării materialului. Am folosit, de asemenea, analiza secundară, efectuată atât în raport cu datele statistice colectate, cât și cu rezultatele cercetărilor de teren efectuate anterior cu privire la absenteismul și abandonul școlar din România și județul Dolj.

În ceea ce privește partea practic-aplicativă a lucrării, am recurs la utilizarea complementară a mai multor metode și tehnici de cercetare, având în vedere complexitatea obiectului de studiu. **Obiectivul general al cercetării de teren** îl reprezintă înțelegerea și explicarea fenomenelor de absenteism și abandon școlar la nivelul județului Dolj și identificarea factorilor declanșatori, factorilor favorizanți și a consecințelor acestor fenomene, precum și a opiniilor, așteptărilor și nevoile celor vizați de problemă. Prin sintagma “cei vizați de problemă”, ne referim la factorii interesați, respectiv elevii, părinții, profesorii și managerii instituțiilor școlare de la nivelul județului Dolj.

Obiectivului general îi corespund următoarele **obiective specifice ale cercetării de teren**:

1. Cunoașterea mecanismelor psiho-individuale care determină și întrețin decizia elevului de a nu frecventa sau a părăsi școala (refuzul școlii).
2. Cunoașterea influenței mediului socio-familial și a mecanismelor structurale care determină apariția eșecului școlar.
3. Identificarea cauzelor școlare și a strategiilor pedagogice utilizate de cadrele didactice în vederea prevenirii și ameliorării fenomenelor de absenteism și abandon.
4. Cunoașterea modului în care este abordată chestiunea absenteismului accentuat și cea a abandonului școlar la nivelul managementului instituțiilor școlare din județul Dolj
5. Efectuarea unor analize comparative și corelații statistice care să pună în evidență mecanismele psiho-sociale ale eșecului școlar.
6. Formularea unor recomandări justificate științific pentru corijarea fenomenelor amintite.

Pornind de la obiectivele menționate, am formulat trei ipoteze de lucru, care exprimă relații corelaționale între variabile. Nu am recurs la ipoteze descriptive, al căror număr putea fi inepuizabil, ci am preferat efectuarea unui demers explorator, fără enunțarea prealabilă a unor afirmații cu caracter provizoriu. Cu toate acestea, în acord cu etapele metodologiei

cercetării, am formulat următoarele ipoteze corelaționale: “Dacă legătura emoțională printe-copil este puternică, atunci elevul va înregistra performanțe școlare.”; “Cu cât gradul de implicare al părinților în pregătirea elevului este mai mare, cu atât rezultatele școlare ale acestuia sunt mai bune.”; “Dacă profesorii înregistrează niveluri ridicate ale satisfacției față de propriul loc de muncă, atunci se vor implica activ în prevenirea abandonului școlar.”. Primele două ipoteze au în vedere influența atașamentului parental și a implicării părintelui în pregătirea elevului asupra performanțelor școlare ale acestuia, iar cea de-a treia prezumă existența unei corelații pozitive semnificative între nivelul de satisfacție pe care profesorii îl resimt în raport cu locul de muncă și implicarea lor în activități de prevenire a abandonului școlar. În vederea atingerii obiectivelor și pentru testarea ipotezelor au fost utilizate următoarele **metode de cercetare sociologică**:

1. Ancheta sociologică pe bază de chestionar destinat părinților din județul Dolj (cercetare cantitativă – 300 subiecți)
2. Ancheta sociologică pe bază de chestionar destinat cadrelor didactice din județul Dolj (cercetare cantitativă – 300 subiecți)
3. Ancheta sociologică pe bază de interviu destinat directorilor de instituții școlare din județul Dolj. (cercetare calitativă – 10 subiecți)

4. Structura tezei de doctorat

Din punct de vedere structural, lucrarea cuprinde două părți și patru capitole. Prima parte, cea teoretică, subsumează capitolele I, II și III și aduce în prim-plan conceptele fundamentale, modelele explicative și tendințele statistice care vor servi ca punct de plecare pentru partea practic-aplicativă a lucrării. Acesta din urmă corespunde ultimului capitol, cel mai consistent ca volum și mai valoros din perspectiva aportului adus cunoașterii fenomenelor studiate.

În primul capitol vom analiza, pentru început, raportul sociologic ce se stabilește între socializare și educație, vom analiza conceptul de “ideal educațional” și vom ilustra relația dintre sistemul de învățământ și subsistemele sistemului social, cu aplicare directă la realitățile românești contemporane. Ulterior vom delimita perimetrul semantic și principalele curente teoretice ale devianței școlare, modele ce vor fi dezvoltate și utilizate în subcapitolele ulterioare pentru înțelegerea fenomenelor de absenteism și abandon. De asemenea, vom defini din multiple perspective și vom clasifica după mai multe criterii fenomenele amintite. În ceea ce privește modelele explicative, vom trece în revistă

paradigmele aferente sociologiei și psihologiei. Vom analiza absenteismul și abandonul școlar ca fenomene anomice, din perspectiva paradigmei faptului social. De asemenea, vom recurge la paradigma sistemică structural-funcționalistă pentru a identifica acele variabile latente sau manifeste care, prin modul în care influențează regimul funcțional al sistemului social, permit multiplicarea fenomenelor deviate și fac posibilă apariția și perpetuarea eșecului educațional. Din perspectiva abordărilor microsociologice, interpretative, vom analiza paradigma goffmaniană a etichetării, pentru a pune în evidență fenomenele de devianță școlară ca formă de stigmatizare și retragere individuală din spațiul școlar.

În continuare ne propunem să analizăm factorii determinanți ai fenomenelor de absenteism și abandon școlar. În debutul celui de-al doilea vom trece în revistă principalele etape ale modalităților de reflecție asupra etiologiei eșecului școlar, prezentând o serie de studii depășite de realitățile actuale, dar care, istoric cel puțin, au constituit repere teoretice valoroase în explicarea acestor fenomene. Ulterior, vom analiza factorii propriu-ziși, împărțindu-I în două categorii: factori individuali și factori de mediu. În prima categorie am încadrat sexul, factorii biologici și factorii psihologici. Dintre factorii de mediu, vom analiza pe larg factorii familiali, factorii școlari și factorii socioeconomi.

În cadrul celui de-al treilea capitol vom creiona cadrul normativ, juridic, funcțional în momentul de față în Uniunea Europeană și în România, precum și amploarea acestor fenomene la nivelurile de analiză menționate. În primul subcapitol, vom aduce în discuție aspecte ce țin de evoluția legislației în domeniu, dar și de bunele practici naționale și internaționale în materie de prevenție și combatere a eșecului școlar. Nu ne propunem un itinerariu propriu științelor juridice, un inventar al actelor legislative și al prevederilor aferente, ci o abordare strict sociologică, centrată pe efectele pe care le-au avut în plan social măsurile implementate. O atenție aparte o vom acorda măsurilor de prevenție a eșecului școlar din perioada pandemiei de Covid-19, prezentând atât modul în care România s-a adaptat trecerii școlii în online, cât și modele de bune practici din țări europene. Vom întreprinde mici studii de caz pentru a vedea ce soluții s-au găsit (dacă s-au găsit) pentru ameliorarea situației a două categorii de elevi aflați în situații de risc chiar înainte de pandemie: elevii cu CES și elevii din mediul rural. Ulterior, vom radiografia, pe baza datelor statistice, situația părăsirii timpurii a școlii la nivel european, național și județean, utilizând analiza statistică sistemică ca metodă principală de lucru.

Ultimul capitol corespunde părții practic-aplicative al lucrării și este structurat în concordanță cu etapele investigației sociologice. Ca în cazul oricărei cercetări empirice, am pornit de la identificarea și prezentarea rezultatelor cercetărilor întreprinse anterior cu privire la cauzele și formele de manifestare ale absenteismului și abandonului școlar la nivelul județului Dolj. Ulterior, am expus pe larg metodologia utilizată, incluzând aici scopul și obiectivele, ipotezele de lucru, variabilele cercetării, metode și tehnici utilizate, populație și eșantion, procedura de colectare și prelucrare a datelor, limitele cercetării. Ulterior, am prezentat pe larg rezultatele fiecărei anchete sociologice realizate. În cazul anchetelor cantitative, elementele descriptive se îmbină cu analiza inferențială a datelor, motiv pentru care nu am considerat necesar un subcapitol distinct destinat corelațiilor statistico-sociologice.

5. Concluzii și reflecții

Absenteismul școlar reprezintă deopotrivă o problemă individuală și socială. Deși își poate avea rădăcini în mediul socio-cultural în care a fost socializat copilul, absenteismul reflectă atitudinea de lipsă de interes, motivație și încredere în educația școlară, atitudine care, la rândul ei, are o componentă individuală și una socială. Nefrecventarea cursurilor poate exprima o problemă emoțională (o formă de evadare fizică și psihologică din situația percepută ca amenințătoare). În primul capitol al lucrării, am prezentat modelul teoretic al absenteismului școlar dezvoltat de Heyne și care distinge între absenteism ca retragere socială din spațiul școlar și absenteism ca retragere individuală din spațiul școlar. Prima formă prezintă următoarele caracteristici: situația școlară este cunoscută de părinți; părinții depun eforturi pentru a încuraja elevul să rămână acasă; modelele culturale cultivate în familie sunt contrare culturii promovate în spațiul școlar; nu există nicio formă de efort parental pentru a încuraja elevul să participe la cursuri. Absenteismul ca retragere individuală din spațiul școlar prezintă două caracteristici: retragerii școlare îi este asociată suferința emoțională; părinții au depus sau își exprimă intenția de a depune eforturi pentru a încuraja frecventarea școlii.

Dihotomia individual/social se păstrează și când discutăm despre factorii determinanți ai fenomenelor de absenteism și abandon. Am delimitat două abordări posibile când vine vorba de înțelegerea factorilor determinanți ai absenteismului și abandonului școlar: o abordare individualistă, tradițională, și o abordare mai recentă, colectivistă, care pune accent pe factorii structurali, instituționali și ecologici (de mediu).

Abordarea individualistă vede în caracteristicile sociale, psihologice și demografice ale elevului cauza primară a comportamentului său deviant din spațiul școlar, respectiv explicația primară pentru refuzul sau părăsirea timpurie a școlii. Factorii familiali și grupurile de egali joacă un rol major în mecanismul cauzal, dar nu direct, ci mediat de conștiința individului: experiența personală și de grup structurează anumite cogniții și sisteme de reprezentări și valori-atitudini care pot justifica, ulterior, decizia elevului de a se retrage din mediul școlar. Prin urmare, chiar dacă admite influența factorilor externi în fundamentarea acestei decizii, abordarea individualistă tradițională îl consideră pe elev principalul responsabil pentru situația în care se află. Comportamentele predelincente, precum absenteismul accentuat și abaterile disciplinare, fac ca elevul să fie etichetat drept “deviant”, cu toate consecințele care decurg din actul etichetării. Este bine-cunoscută în sociologie teorema lui Thomas, care susține că o situație definită drept reală ajunge să devină reală prin consecințele pe care le generează. Prin urmare, o responsabilizare excesivă a elevului pentru situația în care se găsește nu face decât să întărească respectivul comportament. Criticii perspectivei tradiționale (individualiste) nu pot contesta corelațiile statistice, realitățile matematice, care demonstrează legătura – uneori directă, alteori mediată – dintre factorii individuali și predispoziția spre absenteism, respectiv abandon școlar. Cum abordarea tradițională a fost dominantă până în urmă cu două decenii, datele privind influența factorilor individuali în generarea devianței școlare sunt și cele mai numeroase și mai bine documentate, constituind cei mai importanți predictorii ai fenomenului.

Analiza statistică sistemică a pus în evidență faptul că rata abandonului a înregistrat un trend descendent constant la nivel european, de la 13,2% în 2013 la 9,9% în 2020. Rata abandonului la nivelul Uniunii Europene a scăzut cu 3,3 puncte procentuale din 2011 până în 2020. În anul 2020, proporția celor care au părăsit timpuriu școala a variat de la 2,2% în Croația la 16,7% în Malta. Obiectivul de referință stabilit prin Cadrul Strategic pentru Cooperarea Europeană în Domeniul Educației și Formării pentru 2020 a avut în vedere reducerea ratei abandonului timpuriu la sub 10%, obiectiv atins în 2020, Pentru 2030 se dorește reducerea ratei la mai puțin de 9%.

În România, abandonul școlar a înregistrat fluctuații semnificative, variații majore pe cicluri de învățământ, dar care au corespuns unui trend descendent, departe însă de idealurile *Strategiei privind părăsirea timpurie a școlii în România 2015-2020*. La nivelul județului Dolj, studiul sistematic al fenomenelor de absenteism și abandon a început cu

mult înainte ca aceste preocupări să fie impulsionate de măsurile adoptate la nivel național în vederea atingerii obiectivelor Strategiei Europa 2020. În cadrul Centrului Județean de Resurse și Asistență Educațională Dolj (C.J.R.A.E.) au fost întreprinse studii sistematice încă din anul 2006. Aceste studii, pe care le-am analizat în lucrare, au abordat aspecte precum factorii determinanți, formele de manifestare, amploarea fenomenelor la nivelul fiecărei unități școlare, distribuția pe gen, pe medii de rezidență etc. Am constatat că, în general, rata abandonului a urmat la nivel județean, tendințele înregistrate la nivel național. Astfel, până în anul școlar 2014-2015, cea mai mică rată a abandonului a fost înregistrată în anul școlar 2012-2013. Vârful a fost atins în 2014-2015, după care rata abandonului a cunoscut un trend constant descendent. În anul școlar 2018-2019, rata abandonului școlar atinge valoarea de 1,46%, cea mai redusă din perioada supusă analizei.

În continuare, vom prezenta cele mai importante concluzii ale investigației sociologice pe care am efectuat-o și care constituie, totodată, contribuția adusă de prezenta teză de doctorat la dezvoltarea domeniului. Fenomenele de abandon ori absenteism școlar trebuie analizate, înțelese și explicate prin prisma unor numeroase filtre. Unul dintre acestea este reprezentat de elevii înșiși, deoarece, prin intermediul lor, prin propriile experiențe și sentimente, putem identifica, diagnostica și trata eventualele cauze generatoare de eroziuni ale procesului educațional. Chestionarul aplicat elevilor a reușit să culegă o serie de date esențiale. În prima parte a acestuia, am dorit să evaluăm gradul de dificultate al unor posibile probleme, ce împiedică pregătirea lor școlară. Astfel, temele numeroase (cu toate acestea, 76% dintre subiecți afirmă că realizează temele pentru acasă), pauzele scurte și orarul prea încărcat se dovedesc a fi principalii inamici ai subiecților anchetei (procente ridicate atribuite acestor afirmații confirmă faptul că ele constituie dificultăți întâmpinate de elevi în cadrul procesului educațional prin care trec). Alte aspecte întâlnite în viața școlară, precum profesorii prea exigenți, evaluările frecvente, lecțiile greoaie, relațiile tensionate între colegi au înregistrat, în general, procente destul de scăzute ca grad de dificultate.

De asemenea, am dorit să descoperim cele mai frecvente probleme direct legate de absențele nemotivate (68% dintre respondenți au afirmat că nu s-au confruntat niciodată cu un astfel de eveniment, în timp ce 32% dintre aceștia au declarat contrariul, ceea ce scoate în evidență o situație pozitivă, o imagine stabilă, echilibrată, în ceea ce privește marea majoritate a respondenților, dar o situație îngrijorătoare pentru mai bine de un sfert). În acest sens, am aflat că o sursă consistentă a absențelor nemotivate este reprezentată de insistențele celorlalți colegi la chiul, astfel influența negativă a grupului de egali, a anturajului constituie uneori un pericol inevitabil. Mustrarea din partea profesorilor, dar și din partea părinților

sunt consecințele cele mai răspândite vizavi de absenteismul școlar, subliniindu-se deci, nevoia unor sancțiuni solide ce trebuie să provină din mai multe surse, în cazul nostru școala și familia de origine.

Pe baza chestionarului aplicat, putem afirma faptul că, în genere, elevii sunt foarte mulțumiți și mulțumiți de rezultatele lor școlare, de relația cu părinții, de notele obținute, de legăturile colegiale, familiale și școlare. De asemenea, aceștia consideră că au un vocabular bogat, înțeleg repede lucrurile, văd cititul ca pe o activitate relaxantă și atractivă.

Ceea ce este foarte interesant constă în atitudinea elevilor față de afirmația „Școala reprezintă calea mea către succes”, deoarece 84% dintre aceștia sunt de acord în foarte mare măsură, în mare măsură și oarecum cu enunțul expus. Această situație scoate la lumină faptul că elevii sunt conștienți că educația formală primită în cadrul școlii, informațiile și experiențele asimilate aici creează succesul adultului de mâine, consolidează un viitor strălucit. Un alt aspect intrigant extras din răspunsurile primite constă ponderea foarte scăzută a tuturor posibililor factori ce ar putea conduce spre abandon școlar (abuz verbal/fizic din partea colegilor, marginalizare, divorțul părinților, distanța lungă între domiciliu și unitatea de învățământ, stresul generat de teme, neimplicarea familiei, situația financiară precară).

De asemenea, elevii din lotul investigat afirmă că au relații bune sau foarte bune cu părinții lor, sunt susținuți financiar de aceștia, bucurându-se și de suportul lor moral. În plus, au succes școlar, dovadă fiind mediile și notele mari primite ((între 9,50 și 10 (72%), între 9 și 9,50 (13%), între 8 și 9 (10%), între 6 și 7 (4%) și între 5 și 6 (1%)).

Cheia succesului educațional al unui elev constă în descoperirea, încurajarea și maximizarea capacităților, calităților, aptitudinilor sale. De aceea, acesta are nevoie de susținere continuă, de ajutor și sprijin permanent din partea familiei de origine, în primul rând (părinții trebuie să conștientizeze esențialitatea educației în viața copilului lor și să acționeze corespunzător în cazul în care observă apariția anumitor eroziuni), iar în al doilea rând, din partea profesorilor ori a comunității (aceștia trebuie să fie foarte bine instruiți în a transmite elevului cele mai bune învățături, în a-l asculta și sprijini în probleme sale, tocmai pentru a crea o atmosferă prietenoasă în care fenomenele abandonului ori absenteismului școlar să fie doar niște subiecte de discuție cu rol educativ/informativ).

Un alt filtru prin care fenomenele de abandon ori absenteism școlar trebuie privite, explicate și analizate este reprezentat de părinți. Aceștia joacă un rol primordial în viața copiilor săi, fiind principalii cârmuitori ai unor destine în construcție, iar intervenția lor

continuă în această experiență inedită, anume școala, este esențială, vitală și absolut necesară.

Și în cazul acestei categorii de subiecți a fost aplicat un chestionar format din numeroase întrebări-cheie. Un prim aspect pe care am dorit să îl analizăm constă în consistența relației părinte-copil, ca principal indicator al unei comunicări sănătoase și solide. Am descoperit că, În momentul în care copilul nu este în vacanță, părinții îl întreabă despre ce s-am mai întâmplat la școală zilnic (79% dintre respondenții aleși au afirmat acest fapt), ceea ce scoate în evidență implicarea serioasă a familiei în viața elevului. În plus, 76% dintre copiii subiecților anchetați nu au avut probleme legate de absențele nemotivate, în timp ce 24% dintre aceștia au avut (principalele cauze ale acestor absențe nemotivate, din perspectiva părinților, sunt dezinteresul elevilor față de școală și influența negativă a grupului de prieteni. În momentul în care elevul are o problemă, elevul alege să discute cu mama (37%), cu ambii părinți (32%) ori cu dirigintele/diriginta (12%). Atașamentul matern pare să rămână puternic și constant, mai ales că analiza pe sexe, medii de rezidență și ciclul de învățământ nu pune în evidență diferențe semnificative.

Recomandările părinților implicați în cercetarea desfășurată cu privire la scăderea abandonului școlar sunt următoarele: școala ar trebui să comunice mai des cu părinții, consilierea psihologică, lecțiile interactive, decontarea în întregime a costurilor pentru navetă. Astfel, familia consideră că doar o interacțiune constantă cu școala, dar și cu alte persoane, specialiști psihologi, consilieri educaționali ar putea reduce ori chiar elimina pericolul adus de cele două fenomene mai sus amintite.

Un al treilea filtru prin care fenomenele de abandon ori absenteism școlar trebuie privite, explicate și analizate este reprezentat de cadrele didactice. Acestea reprezintă cârmuitorii principali din cadrul educației formale prin care orice copil trece sau ar trebui să treacă. Uneori, ajutorul lor este esențial, mai ales în cazul familiilor dezbinat, dezorganizate în care elevul nu găsește sprijin emoțional, moral ori financiar. De aceea, rolul profesorului este unul vital.

În perspectiva cadrelor didactice, fenomenul abandonului școlar reprezintă o problemă actuală gravă, care necesită soluții imediate (82%). De asemenea, câțiva profesori consideră că abandonul școlar este o problemă actuală, dar care este ținută sub control (18%). În plus, este prezentată atitudinea cadrelor didactice vizavi de absenteismul școlar. Astfel, se pare că în viziunea lor acesta reprezintă o problemă actuală gravă, care necesită soluții imediate (76%). Regăsim și o pondere considerabilă în ceea ce privește varianta de răspuns „Reprezintă o problemă actuală, dar care este ținută sub control”. Restul

de 2% este atribuit variantei „Nu reprezintă o problemă reală a învățământului românesc”. Ceea ce este de menționat este și faptul că 51% (abandon)/ 65% (absenteism generalizat) dintre subiecții chestionați, așadar mai mult de jumătate, au declarat că s-au confruntat des și foarte des cu astfel de cazuri, evidențiindu-se astfel imaginea unor trasee educaționale disfuncționale.

Un alt aspect pe care am dorit să îl urmărim a constat în verificarea presupuziției conform căreia cadrele didactice ar fi contribuit la procesul de „reabilitare școlară”, de readucere pe drumul cel bun a elevilor aflați în situații limită. Astfel, spre surprinderea noastră, am descoperit că 77% dintre profesorii chestionați au declarat că au reușit să realizeze acest fapt, ceea ce pune în lumină, de această dată, un fenomen pozitiv născut din unul negativ. Cei mai mulți profesori care au adus pe drumul cel bun un elev au apelat la discuțiile frecvente cu familia (69%), constatare ce subliniază încă o dată importanța parteneriatului real familie-școală. Profesorii chestionați consideră că o comunicare mai mare cu părinții (38%), consilierea psihologică (30%) și mărirea burselor școlare (15%) ar trebui să fie metode prin care abandonul școlar să fie evitat.

Deoarece profesorii interacționează cu elevii în timpul orelor de curs, ar fi esențial ca aceștia să observe acele comportamente, atitudini disfuncționale și să încerce, cu ajutorul familiei, să le restructureze. De aceea, triada elev-părinte-profesor este esențială în demersul de combatere a abandonului ori absenteismului nemotivat. De asemenea, programele finanțate nerambursabil, diversele proiecte guvernamentale ori nonguvernamentale implementate de autoritățile publice centrale și locale ori ONG-uri, asociațiile îndreptate spre elevii aflați în situații economico-sociale precare sunt menite a interveni în parcursul educațional al elevilor lipsiți uneori de orice orizont. Oferirea de alimente corespunzătoare dezvoltării benefice a organismului în funcție de vârstă, antrenarea capacităților și aptitudinilor, incitarea imaginației, a creativității, a simțului critic, stimularea încrederii de sine prin sporirea stimei de sine, responsabilizarea, susținerea materială, morală, emoțională, punerea la dispoziție a unui specialist (psihologul școlii, spre exemplu ori consilieri educaționali), încurajarea confesării și a descărcării emoționale, frecvența sporită a activităților extracurriculare, recreative, relaxante reprezintă exemple reale, cu rezultate cuantificabile ce pot reduce fenomenele de abandon ori absenteism școlar.

Fenomenele școlare mai sus amintite trebuie identificate, analizate și combătute din timp pentru a obține rezultatele dorite. Obiective strategice precum “reducerea ratei de părăsire timpurie a școlii la valoarea x până în anul y” se dovedesc hazardate dacă nu sunt însoțite de politici sociale și educaționale adecvate, cu impact real la nivel de unitate

școlară, de familie și de comunitate locală. În această luptă, care macină viața învățământului românesc de trei decenii, este necesară consolidarea relației elev-părinte-profesor; această relație devine funcțională doar în momentul în care cei trei conlucrează, interacționează și își maximizează forțele în virtutea educației și a beneficiilor aduse de aceasta. De altfel, potrivit rezultatelor cercetării de față, acesta este punctul prioritar de intervenție spre care ar trebui să se orienteze practicile pedagogice și politicile în domeniu. Fenomenele de abandon ori absenteism școlar reprezintă un subiect sensibil, delicat, cunoscut și foarte bine împământenit în conștiința colectivă și în dezbateră publică, subiect ce trebuie tratat cu mare responsabilitate și implicare. După cum am demonstrat prin analiza statistică sistemică, aceste cazuri nu sunt deloc rare, având cauze multiple: indiferența familiei de origine, lipsa interesului din partea părinților vizavi de viața școlară a copilului, nonintervenția comunității locale, marginalizare din partea colegilor, bullying, situația economică precară, lipsa unui deschizător de drumuri în viața elevului etc.

Analiza inferențială a datelor colectate a pus în evidență următoarele constatări:

- 24% dintre elevii chestionați declară că, în general, nu își fac temele pentru acasă. Întrebați care este motivul, au evocat cel mai frecvent lipsa interesului față de această activitate (32%), respectiv lipsa cunoștințelor necesare (28%) și a sprijinului venit din partea părinților. Motive secundare sunt implicarea în treburile casnice, lipsa accesului la informații relevante și statusul profesional. Cei mai mulți elevi care nu își fac temele pentru acasă din cauza treburilor gospodărești provin din mediul rural (72%). Tot din mediul rural sunt și majoritatea (64%) celor care au menționat lipsa accesului la surse de informare drept principala cauză. În ceea ce privește celelalte cauze, nu am identificat variații majore în funcție de mediul de rezidență.
- Am identificat o corelație pozitivă între capacitatea de adaptare la cerințele mediului școlar și probleme legate de absențele nemotivate. Altfel spus, predispoziția de a absenta fără motiv este mai ridicată în cazul elevilor care nu dispun de capitalul intelectual necesar pentru a face față cerințelor din mediul școlar. Fenomenul a fost teoretizat de P. Bourdieu prin teoria capitalului simbolic, prezentată în cel de-al doilea capitol al lucrării.
- Există o corelație semnificativă între gen și capacitatea de adaptare la cerințele mediului școlar, la care băieții tind să se adapteze mai greu decât fetele, Și în acest caz, literatura de specialitate oferă fundament teoretic consistent, în mare parte expus în cel de-al doilea capitol al lucrării.

- Intensitatea legăturii emoționale cu părinții corelează pozitiv cu rezultatele școlare, operaționalizate în cazul nostru prin media generală obținută de elev pe parcursul ultimului semestru. Altfel spus, elevii care au obținut note bune sunt cei care au o legătură emoțională puternică cu părinții. Pe de altă parte, atitudinea față de școală corelează negativ cu atașamentul parental. Elevii care au declarat că le place puțin și foarte puțin la școală sunt, în mare măsură, cei care nu au dezvoltat o relație de atașament puternică cu părinții. Este de remarcat și valoarea coeficientului Pearson care a rezultat din corelarea scorurilor obținute la cele două scale sumative utilizate. Acesta indică o legătură pozitivă semnificativă între capacitatea elevului de a se adapta cerințelor mediului școlar și legătura emoțională avută cu părinții. În concluzie, prima ipoteză se confruntă: cu cât legătura emoțională părinte-copil este mai puternică, cu atât rezultatele școlare ale elevului sunt mai bune
- 10% dintre elevi au declarat că s-au gândit, cel puțin o dată, că ar fi mai bine să renunțe la școală. Am schițat un profil socio-demografic dominant al elevului din această categorie. Astfel, probabilist vorbind, elevul care a luat în calcul opțiunea de a părăsi școala este băiat, trăiește în mediul rural, a dezvoltat o slabă legătură emoțională (atașament) cu părinții și dispune la un nivel redus de capacitățile cognitive necesare pentru a se putea adapta cerințelor din mediul școlar.
- Există o corelație pozitivă semnificativă între nivelul de implicare al părinților și media generală cu care elevul a încheiat ultimul semestru. Prin urmare, cea de-a doua ipoteză se confirmă: Cu cât părinții se implică mai mult în pregătirea elevului, cu atât mai bune vor fi rezultatele școlare ale acestuia.
- Analiza statistică nu a pus în evidență o corelație semnificativă între mediul de rezidență și gradul de implicare în pregătirea școlară a elevului. Prin urmare, cel puțin la nivelul lotului investigat în cercetarea de față, nu putem afirma că părinții din mediul rural se implică mai puțin în formarea copilului decât cei din mediul urban. De asemenea, corelația cu sexul nu a evidențiat diferențe semnificative statistice.
- 7% dintre părinți declară că nu au de gând să își susțină copilul în finalizarea studiilor. Am alcătuit un profil sociodemografic probabilist al părintelui din această categorie. Astfel, părintele care nu își susține copilul în finalizarea studiilor întrunește următoarele caracteristici: este bărbat, trăiește în mediul rural, nu are studii liceale, se implică foarte puțin spre deloc în pregătirea școlară a elevului.

- Există o corelație pozitivă puternică între nivelul satisfacției profesionale resimțite de elevi și implicarea în programe de prevenire a abandonului școlar. Prin urmare, cea de-a treia ipoteză se confirmă: Dacă profesorii sunt satisfăcuți cu propriul loc de muncă, atunci se vor implica activ în prevenirea abandonului școlar.

Cercetarea calitativă ne-a facilitat înțelegerea fenomenelor de absentism și abandon printr-un al patrulea filtru, respectiv cel al managerilor de instituții școlare. Răspunsurile primite de la cei zece manageri ale celor zece unități de învățământ selectate spre studiere au conturat un tablou complex și complet în ceea ce privește abandonul/ absentismul școlar, prin filtrul a două medii de rezidență-rural/ urban (cinci unități școlare din mediul rural, cinci unități școlare din mediul urban).

Prima întrebare a interviului a avut drept obiectiv identificarea celor mai importanți factori determinanți semnificativi ce pot produce apariția fenomenelor mai sus menționate. Informațiile primite s-au asemănat în mare parte, concentrându-se pe aspecte economice (lipsa banilor, inexistența unui suport material consistent), sociale, familiale, psihologice, emoționale (respingere din partea colegilor, insatisfacție generată de notele mici, neatenția primită din partea cadrelor didactice). Acești factori pot avea repercusiuni la nivelul psihicului elevului, determinându-l să părăsească băncile școlii, de aceea ajutorul exterior este vital.

A doua întrebare cuprinsă în ghidul de interviu a fost subsumată obiectivului de a cunoaște strategia managerială proiectată și planificată la nivelul unității școlare pentru ameliorarea fenomenelor de abandon și absentism școlar. Astfel, fiecare dintre cei zece respondenți au oferit date concrete despre strategia de combatere a fenomenelor de absentism și abandon la nivelul unităților școlare. Majoritatea răspunsurilor primite gravitează în jurul existenței esențiale a unor programe și proiecte cu finanțare nerambursabilă ce se adresează elevilor aflați în dificultate educațională (fie nu dețin resurse financiare, fie nu au parte de suport moral din partea familiei ș.a.m.d.). Programele de sprijin au în vedere oferirea de hrană, alimente corespunzătoare vârstei, rechizite, posibilitatea de a interacționa cu alți elevi, de a comunica, de a se confesa și de a fi consiliați în virtutea reintegrării lor școlare. De asemenea, alte strategii se bazează pe discuțiile dese cu familiile de proveniență a elevilor, pe implicarea părinților în procesul școlar și educarea acestora, pe dorința de conștientizare a părinților față de gravitatea situației în care copilul lor se află, dar și pe apelul la comunitatea locală, deoarece este nevoie de numeroase surse de ajutor

extern pentru eliminarea acestor fenomene negative din viața elevilor (acțiunea convergentă a factorilor interesați).

A treia întrebare se concentrează asupra a trei măsuri aplicate la nivelul unității de învățământ, având rezultate cuantificabile. Toate răspunsurile primite gravitează în jurul ideii de relaționare. Această legătură implică mai multe personaje/lideri cu rol principal, anume părinții, ce trebuie puși în temă cu situația școlară a copilului lor (ședințe dese cu părinții, discuții telefonice, monitorizarea accentuată a situației familiale a copilului), profesorii (implicarea lor în diferite proiecte privind abandonul școlar, instruirea lor în ceea ce privește gestionarea unor astfel de cazuri, pregătirea de activități interactive, recreative ce au rolul de a mijloci comunicarea, relaxarea, interacțiunea, alcătuirea unor comisii de prevenție a abandonului la nivel de școală), comunitatea locală (creșterea empatiei acesteia, implicarea sa prin donarea de materiale necesare studiului), elevul (discuții dese cu acesta, confesări și conversații serioase privind diferite evenimente cu potențial traumatic, conștientizarea pericolului la care se supune prin renunțarea la școală, susținerea materială, morală a copilului, monitorizarea absențelor și motivarea lor, supravegerea amânuțită a situației familiale și identificarea posibilelor disfuncționalități relaționale).

A patra întrebare se referă la argumentele pro și contra față de importanța activităților extrașcolare și extracurriculare ca modalități de implicare. După cum am observat, implicațiile pozitive ale acestor tipuri de activități sunt numeroase (eficiente, benefice, relaxante, creative, ajută dezvoltarea cognitivă, mentală și emoțională a elevilor, mijloacesc interacțiunea, cunoașterea lumii înconjurătoare, leagă prietenii între elevi de vârste diferite, oferă copiilor pachete cu alimente benefice pentru sănătatea lor, sprijină interacțiunea mai amplă cu profesorii ce îi ajută la temele la care întâmpină dificultăți, elevii capătă încredere în propriile forțe prin sporirea stimei de sine, elevii se descoperă pe ei înșiși și reușesc să își maximizeze capacitățile, aptitudinile și calitățile etc.), în timp ce aspectele negative țin de piedici precum situația economică precară, indiferența părinților, neasumarea responsabilităților, cadrul dezastruos produs de pandemia globală, nevoia de a complementariza activitățile extracurriculare cu programa școlară.

Ultima întrebare s-a centrat asupra a trei direcții de acțiune cu finalități pozitive pe termen scurt, mediu și lung, implementate sau planificate la nivelul unității școlare în privința prevenirii absenteismului și abandonului școlar. Observăm aici o mai mare preponderență a implicării în diferitele programe specializate (Erasmus+, Programul Șotron, Crucea Roșie Craiova, Asociația ACT, proiectul Rose), în mediul urban decât în mediul rural, unde a fost menționat un singur program de acest tip, anume Școala după Școală. În

plus, au fost foarte des menționate importanța orelor remediale, sprijin suplimentar la materiile cu rezultate slabe, puterea exemplului și promovarea elevilor cu un traseu școlar strălucit, sprijinul material, moral și emoțional prin consilieri specializați gata să îi ajute pe elevii aflați în dificultate.

Bibliografie

Cărți

1. Albert – Lorincz, E.; Carcea, M. I., *Prevenirea dezadaptării școlare*, Editura Cermi, Iași, 1998.
2. Albu, E., *Manifestări tipice ale devierilor de comportament la elevii preadolescenți*, Editura Aramis, București.
3. Albu, G., *În căutarea educației autentice*, Editura Polirom, Iași, 2002
4. Andrei, D; Andrei, E.; Anghel, C. L.; Căpriță P. (coord.), *Integrarea școlară a copiilor cu cerințe educaționale speciale. Culegere de referate științifice și studii de specialitate prezentate în cadrul simpozionului interjudețean*, Editura Casei Corpului Didactic Buzău, 2011.
5. Antonesei, L., *Paideia. Fundamentele culturale ale educației*, Editura Polirom, Iași, 1996.
6. Banciu, D.; Rădulescu, S.; Voicu, M., *Introducere în sociologia devianței*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
7. Băban, A., *Consiliere educațională*, Imprimeria Ardealul, Cluj-Napoca, 2001.
8. Băran-Pescaru, A., *Parteneriat în educație*, Ed. Aramis, București, 2004.
9. Bârzea, C., *Arta și știința educației*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998.
10. Bernstein, B., *Applied studies towards a sociology of language*. Routledge, Londra, 2004.
11. Bemstein, B., *Texte de sociologia educației*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980.
12. Bemstein, B., *Sociologia educației și sociolingvistică*, în Mahler, F. (coord.), *Sociologia educației și învățământului. Antologie de texte contemporane de peste hotare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1980. pp. 89-97.
13. Bemstein, B., *Class, Codes and Control*, Routledge & Kegan Paul Ltd., Londra, 1971.
14. Botiș, A.; Tărău, A., *Disciplinarea pozitivă sau cum să disciplinezi fără să rănești*, Editura ASCR, Cluj-Napoca, 2004.
15. Bourdieu, P.; Passeron, J.C., *Reproduction in Education, Society and Culture*, Editura Sage, Londra, 1977.
16. Buică, C., B., *Bazele defectologiei*, Editura Aramis, București, 2004.
17. Bunescu, Ghe., *Politici și reforme socio-educative. Actori și acțiuni*, Editura Cartea Universitară, București, 2007.
18. Chelcea, S., *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*, Editura Economică, București, 2001.
19. Chiș, V., *Pedagogia contemporană. Pedagogia pentru competențe*, Editura Casa Cărții de Știință, București, 2005.
20. Ciuchi, O., *Devianță și criminalitate într-o societate în tranziție*, Editura Lumen, Iași, 2011.
21. Claparede, E., *Educația funcțională*, Editura Didactică și Pedagogică, București 1973

22. Collins, R., *The Credential Society: An Historical Sociology of Education and Stratification*, Editura Academic Press, New York, 1979.
23. Constantinescu, C., *Probleme sociologice ale educației. Cercetări în domeniul orientării școlare și profesionale*, Editura Universității din Pitești, 2003
24. Constantinescu, C., Cristea, S., *Sociologia familiei*, Editura Hardison, 1998.
25. Cosmovici, A.; Iacob, L., *Psihologie școlară*, Editura Polirom, Iași, 2005.
26. Crețu, C., *Psihopedagogia succesului*, Editura Polirom, Iași, 1997.
27. Crețu, E., *Probleme ale adaptării școlare*, Editura ALL, București, 1999.
28. Crețu, T., *Psihologia vârstelor*, Editura Credis, București, 2001.
29. Cristea, S., *Dicționar de termeni pedagogici*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1998.
30. Csatory, J., *Lawrence Kohlberg's Theory Of Moral Development And Kant's Moral Philosophy*, Department of Social Foundations of Education, 1980.
31. Cârțână, C., *Mobilitate socială în România. Aspecte calitative și cantitative la nivel național și în profil teritorial*, Editura Expert, București, 1996.
32. Diaconu, M., *Sociologia educației*, Editura ASE, București, 2004.
33. Dumitru, I. A., *Consiliere psihopedagogică. Baze teoretice și sugestii practice*, Editura Polirom, Iași, 2007.
34. Durkheim, E., *Despre sinuciderea. Studiu sociologic*, Editura Antet, București, 2005.
35. Durkheim, E., *Regulile metodei sociologice*, Editura Polirom, 2002.
36. Durkheim, E., *Diviziunea muncii sociale*, Editura Albatros, București, 2001.
37. Durkheim, E., *Despre sinucidere*, Editura Institutul European, Iași, 1993.
38. Durkheim, E., *Education et sociologie*, Editura PUF, Paris, 1977.
39. Durkheim, E., *L'Education morale*, Alean, Paris, 1925.
40. Ellenberger, F., H., *The discovery of the unconscious: The history and evolution of dynamic psychiatry*, Basic Books, New York, 1970, pp. 514-515.
41. Fontana, D., *Psychology for Teachers*, Editura Macmillan, New York, 1981.
42. Gal, D., *Educația și mizele ei sociale*, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 2002.
43. Gavreliuc, A., *De la relațiile interpersonale la comunicarea socială. Psihologie socială și stadiile progresive ale articulării eului*, Editura Polirom, Iași, 2007.
44. Gămănesci, Ghe.; Arimia, P.; Rădulea, P., *Școala gorjeană în contextul dezvoltării învățământului românesc*, volumul II, Editura Măiastra, Târgu- Jiu, 2007.
45. Gherguț, A., *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale: strategii de educație integrată*, Editura Polirom, Iași, 2001.
46. Giddens, A., *Sociologie*, ediția a treia, Editura ALL, București, 2000.
47. Giroux, H., *Pedagogy and the Politics of Hope: Theory, Culture, and Schooling. A Critical Reader*, West View Press, Boulder, 1997.
48. Goffman, E., *Stigmat*, Editura Minuit, Paris, 1975.
49. Gorun, A.; Gorun, H. T., *O nouă paradigmă a educației? (Construcții normative după 1989)*, Editura ProUniversitaria, București, 2014.
50. Gorun, A., *Studiu sociologic asupra Legii 112011. Educația și comunitatea*, Editura Didactică și Pedagogică, București 2013.
51. Gorun, A., *Educația Încotro? Modele de administrare a sistemului educațional*, Editura Academica Brâncuși, Târgu Jiu, 2010.

52. Hancheș, L., *De la politici educaționale la adaptarea socio-educațională. Politici și practici educaționale contemporane*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2007.
53. Hargreaves, D. H.; Hester, S.; Mellor, F. J., *Deviance in Classrooms*, Routledge, Londra, 1975.
54. Hatos, A., *Sociologia educației*, ediția a II-a revăzută și adăugată, Editura Polirom, Iași, 2006.
55. Holdevici, I., *Ameliorarea performanțelor individuale prin tehnici de psihoterapie*, Editura Lider, București, 2005.
56. Hollon, S., *Beck T. Aaron: The cognitive revolution in theory and therapy*, American Psychological Association, 2010.
57. Ilie (Motoi), G., *Oferta educațională și piața muncii. Între dezechilibru și corelare*, Editura Sitech, Craiova, 2014.
58. Iucu, B. R., *Managementul clasei de elevi. Aplicații pentru gestionarea situațiilor de criză educațională*, Editura Polirom, Iași, 2006.
59. Jigău, M. (coord.), *Învățământul rural din România - condiții, probleme și strategii de dezvoltare*, Ediția a II-a, Editura Marlink, București, 2002.
60. Jigău, M., *Factorii reușitei școlare*, Editura Grafoart, București, 1998.
61. Jigău, M.; Surdu, M., *Participarea la educație a copiilor romi: probleme, soluții, actori*, Editura Mar Link, București, 2002.
62. Jude, I., *Psihologie școlară și optim educațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2002.
63. Koller, D.; Stoddart, K., *Child & Youth Care Forum*, Springer US, 2021.
64. Lombroso, C., *Le crime. Causes et remèdes*, Schleicher Frères, Paris, 1899.
65. Lupu, V., *Introducere în hipnoterapia și în psihoterapia cognitiv-comportamentală a copilului și a adolescentului*, Editura Asociația de Științe Cognitive din Romania, București, 2008.
66. Marga, A.; Baba, C.; Miroiu, A., *Anii reformei și ceea ce a urmat. Analize, măsuri și programe educaționale*, Editura Fundația pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2005.
67. Marica, S., *Introducere în psihologia socială*, Editura Fundației România de Măine, București, 2008.
68. Mihăilescu, I., *Sociologie generală. Concepte fundamentale și studii de caz*, Editura Polirom, Iași, 2003.
69. Miroiu, A., *Invățământul românesc azi*, Editura Polirom, Iași, 1998.
70. Monteil, J. M., *Educație și formare*, Editura Polirom, Iași, 1997.
71. Neamțu, C., *Devianța școlară. Ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament ale elevilor*, Editura Polirom, Iași, 2003.
72. Neculau, A., *Dinamica grupului și a echipei*, Editura Polirom, Iași, 2007.
73. Neculau, A. (coord.), *Psihologie socială. Aspecte contemporane*, Editura Polirom, Iași, 1996.
74. Nistor, Gh. (coord.); Neacșu, I.; Simion, E., *Familia în societatea românească. Pregătirea copiilor și tinerilor pentru viața de familie*, Editura Universitară, București, 2018.
75. Ogien, A., *Sociologia devianței*, Editura Polirom, Iași, 2002.

76. Otovescu, D. (coord.), *Tratat de sociologie generală*, Editura Beladi, Craiova, 2010.
77. Otovescu, D., *Sociologie generală*, Ediția a V-a, Editura Beladi, Craiova, 2009.
78. Otovescu, D., *Teorii și curente sociologice contemporane, note de curs*, Editura Beladi, Craiova, 2003.
79. Parsons, T., *The social system*, Psychology Press, 1991.
80. Pavelescu; F. M. (coord.), *Capitalul uman și performanța economică*, Academia Română-Institutul Național de Cercetări Economice-Institutul de Economie Națională, București, 2007.
81. Planchard, E., *Pedagogie școlară contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1992.
82. Popoviciu, S., *Psihologie socială*, Editura Emanuel University Press, Oradea, 2013.
83. Păun, E., *Școala – abordare sociopedagogică*, Editura Polirom, Iași, 1999.
84. Radu, I., *Psihologie socială*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1994.
85. Reid, K., *Truancy and schools*, Routledge, Londra, 2002.
86. Richman, D., *School refusal*, în *Practitioner's guide to evidence-based psychotherapy*, Editura Springer, Boston, 2006.
87. Rotariu, T., *Școala și mobilitatea socială în societățile occidentale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
88. Segaline, N., *Sociologia familiei*, Editura Polirom, Iași, 2011.
89. Siebert, H., *Învățarea autodirijată și consilierea pentru învățare*, Editura Institutul European, Iași, 2001.
90. Sion, G., *Psihologia vârstelor*, Editura România de Mâine, București, 2003.
91. Stănciulescu, E., *Sociologia educației familiale*, Editura Polirom, Iași, 1997.
92. Stănciulescu, E., *Teorii sociologice ale educației. Producerea eului și construcția sociologiei*, Editura Polirom, Iași, 1996.
93. Stoltz, G., *Eșec școlar. Risc de eșec social*, Editura Victor, București, 2000.
94. Strungă, C., *Politici educaționale*, Editura Politehnică, Timișoara, 2003.
95. Suci, M.C., *Investiția în educație*. Editura Economică, București, 2001.
96. Tăușan, L., *Adaptarea școlară – demersuri aplicative la preadolescenți*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2008.
97. Tinică, S. (coord.), *Repere în abordarea copilului "dificil"*, Editura Eikon, București, 2004.
98. Tomșa, Ghe., *Consilierea și orientarea în școală*, Editura Credis, București, 2001.
99. Traag, T.; Velden, R., *Early School-leaving in Lower Secondary Education. The role of student-, family-and school factors*, University of Maastricht, 2006.
100. Vlad, I. V., *Strategia de dezvoltare a României în următorii 20 de ani*, Vol. II, Editura Academiei Române, 2016.
101. Voicu, B., *Politici educaționale*, în Pop, L. M. (coord.), *Dicționar de politici sociale*, Editura Expert, București, 2003, pp. 567-584.
102. Voinea, M., *Sociologia familiei*, în Otovescu, D. (coord.), *Tratat de sociologie generală*, Editura Beladi, Craiova, 2010, pp. 837-855.
103. Voinea M., Bulzan, C., *Sociologia drepturilor omului*, Editura Universității din București, București, 2003.

104. Vrășmaș, E., *Dificultățile de învățare în școală*, Editura V&I Integral, București, 2007.
105. Vrășmaș, E., *Consilierea și educația părinților*, Editura Aramis, București, 2002.
106. Weihs, T.J., *Copilul cu nevoi speciale*, Editura Triade, Cluj Napoca, 1998.
107. Zamfir, C.; Vlăsceanu, L. (coord.), *Dicționar de Sociologie*, Editura Babel, București, 1993.
108. Zamfir, E.; Zamfir, C. (coord.), *Politici sociale: România în context European*, Editura Alternative, București, 1995.
109. Znaniecki, F., *Obiectul sociologiei educației*, în Mahler, F. (coord.), *Sociologia educației și învățământului. Antologie de texte contemporane de peste hotare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975, pp. 53-62.

Articole în reviste de specialitate

1. Abrutyn, S.; Mueller, A., *Reconsidering Durkheim's assessment of Tarde: Formalizing a Tardian theory of imitation, contagion, and suicide suggestion*, *Sociological Forum*, vol.29, nr.3, 2014, pp. 698-719.
2. Alexander, L., Karl; Entwisle, R., Doris; Horsey, S., Carrie, *From first grade forward: Early foundations of high school dropout*, *Sociology of Education*, vol.1, 1997, pp. 87-114.
3. Aliakbari, M.; Faraji, E., *Basic Principles of Critical Pedagogy*, 2nd International Conference on Humanities, Historical and Social Sciences IPEDR , vol.17, Iacsit Press, 2011, pp.77-85.
4. Baker, C., *Family and sociodemographic predictors of school readiness among African American boys in kindergarten*, *Early Education & Development*, vol.23, nr.6, 2012, pp. 833-854.
5. Barrington, L.; Byron, L., Bryan, H., *Differentiating characteristics of high school graduates, dropouts, and nongraduates*, *The Journal of Educational Research*, vol.82, nr.6, 1989, pp. 309-319.
6. Baumrind, D., *Current patterns of parental authority*, *Developmental Psychology*, vol.4, nr.1, 1971.
7. Bilige, S.; Gan, Y., *Hidden School Dropout Among Adolescents. Rural China: Individual, Parental, Peer, and School Correlates*, *The Asia-Pacific Education Researcher*, vol.29, nr.3, 2020, pp. 213-225.
8. Blagg, N.; Yule N. W., *The behavioral treatment of school refusal: a comparative study*, *Behaviour research and therapy*, vol.22, nr.2, 1984, pp. 119-127.
9. Bonea, G. V., *Abandonul școlar*, *Calitatea Vietii*, 2019, vol. 30, nr.4, pp. 151-182.
10. Bordua, J. D., *Delinquent subcultures: Sociological interpretations of gang delinquency*, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, vol.1, 1961, pp. 119-136.
11. Breda, J. M., *Truants' Perceptions of Family Factors as Causes of School Truancy and Non-attendance*, *The Journal of Psychology*, vol.5, nr.1, 2014, pp. 47-53.
12. Buden, Boris, *Children of postcommunism*, *Radical philosophy*, 2010, vol.159, pp. 18-25.

13. Bunyard, D., *Luhmann, Niklas: a systems view of education and school improvement*, Educational futures, vol.3, nr.2, pp. 3-16.
14. Constantinescu, M.; Chirleşan, G.; Tăbăcaru, C. D., *School climate and behavior management in Romanian schools*, Social Sciences and Education Research Review, vol.6, nr.2, 2019, pp. 149-164.
15. Constantinescu, M.; Constantinescu, C., *The decrease of violence in schools and educational environments through the programme „We can choose” Final results*, Procedia Social and Behavioral Sciences, Elsevier, Vol. 180, 2015, pp., 1458–1465.
16. Constantinescu, M.; Constantinescu, C., *Socio-Educational Intervention Programs for Better Inclusion of Minority Groups*, Revista de Asistența Socială, nr. 4, Editura Polirom, Iași, 2013.
17. Duckworth, A.; Lee, S. M., *Self-discipline gives girls the edge: Gender in self-discipline, grades, and achievement test scores*, Journal of Educational Psychology, 2006, vol.98, nr.1, pp. 198-208.
18. Dumfart, B.; Neubauer, C. A., *Conscientiousness is the most powerful noncognitive predictor of school achievement in adolescents*, Journal of Individual Differences, vol. 37, nr.1, 2016, pp. 8-15.
19. Finn, D., J., *Withdrawing from school*, Review of Educational Research, vol.59, nr.2, 1989, pp. 117-142.
20. Glasgow, L., Kristan, et al. *Parenting styles, adolescents' attributions, and educational outcomes in nine heterogeneous high schools*, Child Development, 1997, vol.68, nr.3, pp. 507-529.
21. Gorun, A.; Gorun, H. T.; Popescu, M. A., *Sociological Perspectives on the Education Legislation Within The Context of Social Convergence and Cohesion*, 15th International Multidisciplinary Scientific GeoConference 15 SGEM Albena, 2015.
22. Hadîrcă, M., *Educația între ideal și realitate*, Revista Didactica Pro. Revistă de teorie și practică educațională, vol.59, nr.1, 2010, pp. 3-6.
23. Hickman, G. P.; Bartholomew, M.; Mathwig, J.; Heinrich, R. S., *Differential developmental pathways of high school dropouts and graduates*, The Journal of Educational Research, vol.102, nr.1, 2008, pp. 3-14.
24. Kenney-Benson, G. A.; Pomerantz, E. M.; Ryan, A. M.; Patrick, H., *Sex differences in math performance: The role of children's approach to schoolwork*, Developmental psychology, vol.42, nr.1, 2006, pp. 11-26.
25. Keppens, G.; Spruyt B., *Towards a typology of occasional truancy: an operationalisation study of occasional truancy in secondary education in Flanders*, Res. Pap. Educ., , nr. 32, 2016, pp. 121–135.
26. King, A., *Thinking with Bourdieu against Bourdieu: A 'practical' critique of the habitus*, Sociological theory, vol.18, nr.3, 2000, pp.417-433.
27. Last, C.; Hansen, G.; Franco, N., *Cognitive-behavioral treatment of school phobia*, Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, vol. 37, nr. 4, 1998, pp. 404-411.
28. Lee, E. V.; Croninger, G.; Robert G., *Elements of Social Capital in the Context of Six High Schools*, Journal of Socio-Economics, vol.30, nr.2, 2001, pp. 165-167.

29. Lefter, L., *Taxonomia și tipologia principiilor educației centrate pe elev*, Studia Universitatis Moldaviae – seria Științe ale Educației, vol.99, nr.9, 2016, pp. 51-58.
30. Mcevoy, A.; Welker, R., *Antisocial behavior, academic failure and school climate: A critical review*, Journal of Emotional and Behavioral disorders, vol.8, nr.3, 2000, pp. 130-140.
31. Merton, R. K., *Social Structure and Anomie*, American Sociological Review, nr. 5, 1938, pp. 672-682.
32. Mustafa, N., *Impact of the 2019 - 20 coronavirus pandemic on education*, International Journal of Health Preference Research, nr.1, 2020, pp. 1-12.
33. Otovescu, C.; Pescaru, M., *The UNESCO Convention Regarding the Fight Against Discrimination in Education*, International Conference Education Facing Contemporary World Issues, 2010, pp. 153-164.
34. Paladi O., *Abordări psihologice și pedagogice ale procesului de socializare*, Univers Pedagogic, vol.38, nr. 2, 2013, pp. 33-41.
35. Richman, N., *Out of School—Modern Perspectives in Truancy and School Refusal*, Psychological Medicine, vol.11, nr.4, 1981, pp. 861-863.
36. Riehl, C., *Labeling and letting go: An organizational analysis of how high school students are discharged as dropouts*, Research in Sociology of Education and Socialization, nr.12, 1999, pp. 231-268.
37. Rumberger, W.; Russell, Palardy, J. G., *Test scores, dropout rates, and transfer rates as alternative indicators of high school performance*, American Educational Research Journal, vol.42, nr.1, 2005, pp. 3-42.
38. Samkange, W., *The Role of Labelling in Education: A Focus on Exceptional Learners*, Global Journal of Advanced Research, vol.9, nr.2, 2015, pp.1419-1423.
39. Stinchcombe, A., *Some Empirical Consequences of the Davis-Moore Theory of Stratification*, în “American Sociological Review”, vol. 28, nr.5, 1963, pp. 805-808.
40. Swaterman, A., *Identity status theory and Erikson's theory: Communalities and differences*, Developmental Review, vol.8, nr.2, 1988, pp.147-84.
41. Șerban, A. C., *Implicații ale nivelului de educație asupra pieței muncii*, Economie Teoretică și Aplicată, vol. 568, nr.3, 2012.
42. Uncu, V.; Penu, M., *Abandonul școlar: abordare psihologică*, Psihologie, nr.3, 2011, pp. 42-46.
43. Velciu, A.; Niculiță, Z., *Educația ca valoare și atitudinile educative ale părinților*, Psihologie, nr.2, 2012, pp. 35-46.
44. Windschitl, M., *Framing constructivism in practice as the negotiation of dilemmas: An analysis of the conceptual, pedagogical, cultural, and political challenges facing teachers*, Review of Educational Research, vol. 72, nr.2, 2002, pp. 131-133.

Teze de doctorat

1. Cherecheș, (Oșvat), C., *Calitatea vieții în familiile copiilor cu dizabilități neuro-motorii*, teză de doctorat, Universitatea “Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, 2011, disponibil la adresa: https://doctorat.ubbcluj.ro/sustinerea_publica/rezumat/2011/sociologie/chereches_osv_at_claudia_ro.pdf, accesat la 23.06.2021.

2. Cătărașu, L. F., *Evaluarea impactului migrației părinților asupra comportamentului infracțional al copiilor rămași acasă*, teză de doctorat, Universitatea A. I. Cuza, Iași, 2018.

Studii și rapoarte de cercetare

1. Agenția Națională pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități, *Situație copii cu părinți plecați la muncă în străinătate*, 31.03.2020, raport statistic disponibil la adresa <http://andpdca.gov.ro/w/situatie-copii-cu-parinti-plecati-la-munca-31-03-2020/>, accesat la data de 11.01.2021.
2. Baldry, A., *Early prevention of delinquency. Psychology and law in a changing world: New trends in theory, practice and research*, Raport de cercetare, 2001.
3. Banca Mondială, *Remote Learning, Distance Education and Online Learning During the COVID19 Pandemic : A Resource List by the World Bank's Edtech Team (English)*, <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/964121585254860581/remote-learning-distance-education-and-online-learning-during-the-covid19-pandemic-a-resource-list-by-the-world-banks-edtech-team>, accesat la data de 23.06.2021.
4. Comisia Europeană, *Comunicare a Comisiei. EUROPA 2020. O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii*, 2010.
5. Gorun, A.; Gorun, H. T.; Popescu, M. A., *Study on the impact of social programs on dropout school/university*, International Multidisciplinary Scientific GeoConference: SGEM, nr.3, 2016, pp. 993-999.
6. Gremalschi, A. (coord.), *Creșterea rolului părinților și comunităților în guvernarea educației. Studii de politici educaționale*, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2017, volum disponibil la adresa: <http://ipp.md/wp-content/uploads/2017/12/Studiu-Parteneriate-2017.pdf>, accesat la 23.06.2021.
7. Grupul Interinstituțional privind Reintegrarea Copiilor, *Linii directoare privind reintegrarea copiilor*, raport de cercetare, 2017, disponibil la adresa: <https://www.sos-satelecopiilor.ro/wp-content/uploads/2017/12/Liniile-directoare-privind-reintegrarea-copiilor.pdf>, accesat la 23.06.2021.
8. Institutul de Cercetare a Calității vieții (I.C.C.V.), *Calitatea vieții în timpul pandemiei: probleme și politici de răspuns. Un punct de vedere sintetic*, 2020.
9. Lee, E. V.; Burkam, T., D., *Dropping Out of High School: The Role of School Organization and Structure*, lucrare susținută în cadrul conferinței “Dropouts in America: How severe is the problem? What do we know about intervention and prevention?”, Harvard Graduate School of Education, Cambridge, 2001, disponibilă la adresa https://www.researchgate.net/publication/238067453_Dropping_Out_of_High_School_The_Role_of_School_Organization_and_Structure/link/00463538d21290daf5000000/download, accesat la 22.12.2020.
10. Manea, L., *Accesul la educație al tinerilor cu dizabilități în România, cu focalizare pe învățământul secundar superior, vocațional și universitar*, Raport de cercetare, Asociația RENINCO România, București, 2016.

11. Okumu, I. M.; Nakajjo, A.; Isoke, D., *Socioeconomic determinants of primary school dropout: the logistic model analysis*, raport de cercetare, 2008, disponibil la adresa <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/7851/>, accesat la data de 01.02.2021.
12. Salvați Copiii, *Impactul migrației părinților asupra copiilor rămași acasă*, raport de cercetare, București, 2007, disponibil la adresa https://copiisinguriacasa.ro/wp-content/themes/csa/doc/Impactul%20migrației%20parintilor%20asupra%20copiilor%20Oramasi%20acasa_Salvati%20Copiii.pdf, accesat la data de 21.01.2021.
13. Salvați Copiii, *Opinia elevilor cu privire la educația online și efectele perioadei de izolare*, 2020.
14. Unicef, Asociația SAMAS, *Raport. Sarcina la adolescente în România*, 2019, raport disponibil la adresa <https://www.unicef.org/romania/media/4086/file/Raport%20Sarcina%20la%20Adolescente%20in%20Romania.pdf>, accesat la data de 18.01.2021.
15. Vărășmaș, T. (coord.), *Incluziunea școlară a copiilor cu cerințe educaționale speciale. Aspirații și realități*, Editura Vanemonde, UNICEF, București, 2010, disponibil la adresa: http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/incluziunea_scolara.pdf, accesat la 23.06.2021.
16. World Vision România, *Bunăstarea copilului din mediul rural*, 2020, raport de cercetare disponibil la adresa <https://worldvision.ro/wp-content/uploads/2020/11/Raport-de-Bunastare-a-Copilului-din-Mediul-Rural-2020.pdf>, p. 193, accesat la data de 23.06.2021.

Legislație

1. ***Convenția ONU asupra Drepturilor Copilului, adoptată la 20.11.1989, Copenhaga.
2. ***Hotărârea de Guvern nr. 1488 din 09 septembrie 2004.
3. ***Hotărârea de Guvern nr. 882 din 04 august 2005.
4. ***Hotărârea de Guvern nr. 932 din 29 august 2002.
5. ***Legea nr. 18 din 10 ianuarie 2011.
6. ***Legea nr. 269 din 16 iunie 2004.
7. ***Ordinul M.E.C.T.S. nr. 5555/2011 privind Regulamentul de organizare și funcționare a Centrului Județean de Resurse și Asistență Educațională.
8. ***Ordinul M.E.N.C.S. nr. 5079/2016 privind aprobarea Regulamentului cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar.
9. ***Ordinul MECT nr. 1409/ 29.06.2007 privind aprobarea Strategiei Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului cu privire la reducerea fenomenului de violență în unitățile de învățământ preuniversitar.
10. ***Ordonanța de Urgență nr. 28 din 14 aprilie 2005.
11. ***Recomandarea Consiliului Uniunii Europene din 28.06.2011 cu privire la politicile de reducere a ratei de părăsire timpurie a școlii.
12. ***Recomandarea nr. R(1998)1371 a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind abuzul și neglijarea copiilor, exploatarea sexuală și abuzurile comise asupra copiilor.

13. ***Recomandarea nr. R(97)3 privind participarea tinerilor și viitorul societății civile, adoptată de Comitetul de Miniștri al statelor membre ale Uniunii Europene.
14. ***Strategia Națională pentru incluziunea socială a cetățenilor români de etnie romă, 2012-2020
15. ***Strategia Națională pentru Protecția, Integrarea și Incluziunea Socială a Persoanelor cu Dizabilități, 2014-2020.
16. ***Strategia Națională privind Protecția și Promovarea Drepturilor Copiilor, 2014-2020.
17. ***Strategia pentru Reducerea Părăsirii Timpurii a Școlii în România, 2015-2010.
18. ***Strategia U.E. Europa 2020 din 3.03.2010 privind creșterea inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii.

Alte resurse online

1. Bănică, L., *Psihopedagogia copiilor cu cerințe educative speciale*, suport de curs, Universitatea Spiru Haret, 2019, disponibil la adresa: https://pse-b.spiruharet.ro/images/secretariat/sinteze/anul_3_-_pipp/Sinteze_de_curs_Psihopedagogia_copiilor_cu_CES.pdf, accesat la 23.06.2021.
2. Cojocari-L. S.; Iurescu, D., *Educația incluzivă între provocare și necesitate*, Buletinul Științific al Universității de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, 2015, disponibil la adresa: https://www.academia.edu/36777803/EDUCA%C5%A2IA_INCLUZIV%C4%82_%C3%8ENTRE_PROVOCARE_%C5%9EI_NECESITATE, accesat la 23.06.2021.
3. Digi24, *Circa 250.000 de elevi din România nu au acces la tehnologie online*, disponibil la adresa <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/educatie/circa-250-000-de-elevi-din-romania-nu-au-acces-la-tehnologie-online-1301387>, accesat la data de 23.06.2021.
4. Dylan P. M., *Hidden dropouts: How Indiana schools can write off struggling students as home-schoolers*, disponibil la adresa <https://in.chalkbeat.org/2019/9/17/21109400/hidden-dropouts-how-indiana-schools-can-write-off-struggling-students-as-home-schoolers>, accesat la 11.01.2021
5. Eurostat Database, <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>, accesat la 10.11.2020.
6. Radio Europa Liberă, *IRES: 32% dintre elevi nu au acces la echipament electronic. Doar jumătate dintre copii au avut contact cu profesorii la toate materiile*, disponibil la adresa <https://romania.europalibera.org/a/ires-jum%C4%83tate-dintre-elevi-nu-au-participat-la-%C8%99coala-online-32-nu-au-acces-la-echipament-electronic/30601273.html>, accesat la data de 23.06.2021.
7. *** www.adma.ro, accesat la data de 23.06.2021.
8. ***<https://apoioescolas.dge.mec.pt/>, accesat la data de 23.06.2021.
9. ***https://www.bellelily.com/Anti-Fog-Radical-Alternative-Transparent-Face-Shield-g-67585-234191?currency=USD&vsid=33873&gclid=CjwKCAjw8uGBhBAEiwAayu_9Vjrcx9f5zY3fi4hJq7ipyIbBSI8EuLwjEeG2s3oYPv0yCCw3gQlhoCY7MQAvD_BwE, accesat la data de 23.06.2021.
10. ***<https://www.dw.com/en/uruguay-a-pandemic-distance-learning-success-story/av-57405538>, accesat la data de 23.06.2021.

11. ***<https://www.edu.ro/etichete/euro-200>, accesat la data de 23.06.2021.
12. ***https://www.gov.uk/government/news/37-million-to-support-children-with-complex-needs?utm_source=cd2ccf5f-e4da-48c3-9c73-a37a60f53cd8&utm_medium=email&utm_campaign=govuk-notifications&utm_content=daily, accesat la data de 23.06.2021.
13. ***www.digital.educred.ro, accesat la data de 23.06.2021.